
vsem razmišljujočim bralcem, predvsem pa strokovnjakom in oblikovalcem politik ponuja slikovit prikaz razsežnosti zamujanja in je opomin pred izgubljanjem blaginje v Sloveniji, EU in svetu.

Tomaž KRPIČ

Maca Jogan

Sociologija in seksizem

Založba FDV, Ljubljana 2014,

324 strani, 23,00 EUR

(ISBN 978-961-235-680-4)

Če bi me vprašali, katero knjigo bi vzel s seboj na osamljeni otok s tremi palmami v Tihem oceanu, bi bil v hudi zadregi, če bi smel vzeti samo eno. A če bi vas zanimalo, katero sociologinjo ali sociologa bi si želel na takšnem otoku imeti za družbo, bi bili hitro deležni odgovora. To bi bila Maca Jogan. Njo preprosto moraš imeti rad. Seveda se to lahko zgodi tudi potem, ko ti je nekaj časa celo malo neprijetno ob njenih razlagah in interpretacijah sodobne družbe in kulture. Nekoliko je takšna reakcija pričakovana, saj njene razlage asimetričnih družbenih odnosov (med spoloma) posameznika pogosto vržejo iz udobnega dremeža, v katerega so ga zazibali njemu naklonjeni družbeni odnosi, ki pa za nekatere druge manj privilegirane družbene skupine in posameznike niti približno niso tako zelo ugodni, malce pa zato, ker v današnjem svetu kritična razprava o stvareh in zadevah, ki se dotikajo nas vseh skupaj, pri mnogih ni sprejeta z

odprtimi rokami ali pa je preprosto nerazumljena in celo zavračana. A če bi jo označili za »neugodno« sogovornico, bi Maca to takoj razumela kot svojevrstno priznanje oziroma kot pokazatelj, da so njene razlage in kritične pripombe vendarle imele nekakšen učinek na sogovornika, pa čeprav pri tem niso nujno padle ravno na najbolj plodna tla. To pa je vsekakor avtoričina lastnost, ki je pri ljudeh vedno bila redka dobrina.

Sociologija spolov se mi je, poleg sociologije družine, prostora ali pa na primer sociologije religije, vedno zdela ena izmed najbolj razdelanih in uveljavljenih socioloških raziskovalnih področij v slovenskem prostoru. Mislim, da ne more biti dvoma, da je za takšno stanje ena izmed najbolj zaslužnih prav Maca. Od začetka šestdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je odločila za študij sociologije, pa vse do danes je bila vedno v prvih »bojnih vrstah«, bodisi glede raziskovalnih rezultatov in razkrivanja prave narave družbene konstrukcije spolov kakor tudi glede aktivnega zavzemanja za enakopravnejše in pravičnejše odnose med spoloma. Seveda gre tu v prvi vrsti za njen odpor zoper podrejenost žensk v vseh družbenih razredih, poklicih, javnem in zasebnem življenju, v povezavi z različnimi religioznimi praksami, v politiki, znanosti in podobnim. Če je kdo glede tega do sedaj imel morebiti kakšne pomisleke, bi mu jih morala njena zadnja monografija *Sociologija in seksizem* dokončno razbliniti. Ne gre sicer za besedila, ki bi nastala z namenom, da bi bila objavljena prav

v tej knjigi. Pravzaprav gre za skrben izbor besedil, ki so že bila objavljena v preteklosti, točneje od začetka osemdesetih let prejšnjega stoletja do pred nekaj let, v različnih domačih in tujih publikacijah, ta zadnja so seveda prevedena, in kot taka predstavljajo rezultate avtoričinega raziskovalnega angažmaja na področju sociologije spolov v zavidljivem časovnem razponu dobrih treh desetletij. Res je, članki, ki jih avtoričina knjiga prinaša, so torej že bili objavljeni. Zdi se, da to do neke mere skrbi tudi avtorico samo, ko pravi, da lahko bralec v knjigi najde številne odlomke, ki se »vztrajno« ponavljajo. Ne bom rekel, da to pri branju besedil ni nekoliko moteče. Seveda je, še posebej, če knjigo preberete v stari dobri bralski maniri v enem samem zamahu od prve do zadnje strani. Ponavljanje pa ni tako zelo moteče, da bi iskreno zainteresiranega bralca odvrnilo od natančnega branja knjige in podrobne analize povedanega, hkrati pa si nekatera sociološka znanstvena dela enostavno »zaslužijo«, da se jih, kot bi rekla avtorica, »reciklira« (str. IX). To jim pripada preprosto zato, ker prinašajo nove uvide in spoznanja o določenem zaokroženem področju raziskovanja in so zato izredno pomembna za razvoj določene znanstvene discipline, v tem primeru za sociologijo spolov, tako da je njihova ponovna objava pravzaprav nujna in celo zelo koristna.

Maca Jogan je »zemsko bitje« (str. 7). Tako avtorica na začetku knjige označi sama sebe. Element zemskega je zato močno prisoten tudi v njenih

razmišljanjih o odnosih med spoli in o položaju posameznih spolov v hierarhiji moderne patriarhalne družbe. Macina pozicija je pozicija dvojne kritike; »*po eni strani do sociološke teoretske dediščine, po drugi strani do aktualne družbene resničnosti*« (str. 3). Nikakor ne smemo mimo dejstva, da sta bili do konca osemdesetih let v slovenski sociologiji prevladujoči paradigmi marksizem in funkcionalizem. Obe teoretski tradiciji sta v precejšnji meri vplivali na Macin razvoj. Prva bolj pozitivno, na primer v obliki sledenja Marxovi 11. tezi o Ludvigu Feuerbachu in avtoričini želji, da bi sociološka spoznanja prispevala k družbenim spremembam oziroma emancipaciji žensk. Druga pa bolj negativno, saj se kot nekakšna rdeča nit skozi teoretsko misel praktično vseh socioloških klasikov, ne le funkcionalistov, vleče sovražen odnos do žensk. Temu ustrezen je v avtoričinih delih nasploh, ne le v pričujoči knjigi, opazen odklonilen odnos do funkcionalizma in socioloških klasikov na splošno, na primer do Augusta Comta, Emila Durkheima, Talcotta Parsonsa, Niklasa Luhmanna, pa tudi do nekaterih drugih mislecev z manj sociološkim pedigrejem, kot je na primer Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Seveda glede njihovega razumevanja položaja žensk v družbi. Negativen ali celo osovražen odnos do žensk v njihovih sicer domnevno epistemološko objektivnih teorijah o družbenih razmerjih med spoli (v skladu s trditvijo Georga Simmla, da je objektivno moško) po Macinem mnenju podpira in ohranja (re)produkcijo

obstoječe družbene spolne hierarhi- je. Njen premislek o pomenu socio- loške misli za družbene spremembe temelji na predpostavki, da je »so- ciologija (kot tudi druge družbene znanosti) pomembna oblikovalka predstav o smiselnosti in ustvarjalka legitimizacije družbene urejenosti« (str. 33, originalno besedilo je iz le- ta 1987). To je edina trditev v Macini knjigi, kjer se na ozadju političnih, socialnih in kulturnih sprememb, ki smo jim bili priča v zadnje četrt stole- tja tudi v Sloveniji, lahko upravičeno vprašamo, ali je to danes sploh še res. Zdi se namreč, da je predvsem desni del slovenske politike, deloma iz ide- oloških, malo pa tudi iz povsem prak- tičnih razlogov, popolnoma zanema- ril izreden potencial socioloških spo- znanj za odpravo družbenih krivic in se namesto na znanstvena dognanja o družbeni naravi spolov rajši naslo- nil na božjo vednost in previdnost slovenske Rimskokatoliške cerkve.

Na sploh velja, da je negativna vlo- ga, ki jo je v zgodovini igrala Rimsko- katoliška cerkev na področju spolov in družine, ena izmed najbolj priljub- lenih Macinih raziskovalnih tem. Poleg njenega kritičnega odnosa do sociološke teorije in njenih klasikov je to prav gotovo ena izmed najboljše obdelanih tem v njenem raziskoval- nem opusu. Avtorica s precejšno lah- koto razkrinkava skrite in tihe pred- postavke katoliškega socialnega nau- ka – pri tem se osredotoča na dela Aleša Ušeničnika, Antona Stresa in še nekaterih drugih katoliških mislecev ter na dokumente Rimskokatoliške cerkve, ki tematiko na značilen način

obravnavajo v luči vere, – v katerem je mesto za ženske rezervirano v za- sebnosti doma daleč stran od javnosti in ki je v celoti namenjena moškemu spolu. Ena od »bolečih« povezav med vero in kapitalističnim produkcijskim sistemom je prav gotovo specifičen položaj ženske v rimskokatoliškem socialnem redu, kjer ji je namenjena vloga matere in žene oziroma tiste, ki z rojevanjem kapitalističnemu siste- mu zagotavlja ustrezno količino de- lovne sile in hkrati na ustrezne nači- ne servisira utrujeno moško delovno silo. Seveda je razlaga spretno zavita v celofan leporečja o ženskem dosto- janstvu in domnevne enakopravnosti pred božjim obličjem. Tako nas sploh ne bi smelo presenetiti, da je s spre- membo družbenega, političnega in ekonomskega sistema Slovenije, to je s prehodom iz socializma v kapi- talizem, slovenska Rimskokatoliška cerkev v sodelovanju z nekaterimi desnosredinskimi političnimi stran- kami skušala redomestificirati ženske in doseči, da bi tradicionalna družina v slovenskem kulturnem okolju zno- va dobila poseben status. Različnih referendumskih poskusov, da bi blo- kirali spremembe družinske zakono- daje v smislu njenega izboljšanja za njene »uporabnike«, pa verjetno ni treba posebej omenjati.

Seveda moram na tem mestu vsaj na hitro omeniti še dve pomembni temi, ki ju avtorica obravnava v tej knjigi, najdemo pa jih tudi v drugih njenih razpravah. Prva tema se doti- ka razmer glede enakopravnosti spo- lov v znanosti, druga pa v politiki. Za področje znanosti Maca ugotavlja,

da je »doseženo stanje: v glavnem v redu« (str. 172). Zdi se, da je na tem področju demaskulinizacija neizogiben proces. Univerzitetni sistem, nekoč izključno naseljen z moškimi, se je hočeš-nočeš moral odpreti za vstop ženske populacije. Stanje sicer še zdaleč ni rožnato. Asimetrija med spoloma je še vedno prisotna, a vsaj tako hudo, kot je bilo še pred nekaj desetletji v znanosti in raziskovanju, danes ni več. Sprememba na bolje je sicer pričakovana, saj je znanost, še posebej to velja za družboslovje – sem spada tudi sociologija spolov – in humanistiko, pomemben kritik obstoječih nepravičnih odnosov in generator novih družbenih sprememb med spoloma. Malo drugačno pa je stanje v sferi politike, kjer se vse skupaj premika po polžje. Če bi se izrazil nekoliko hudomušno, bi lahko rekel, da je le še Lovska zveza Slovenije bolj maskulinizirana institucija, kot pa so Slovenski parlament, vlada in pa politične stranke. Slovenska politika in – kot smo se nedavno lahko naučili

tudi iz ameriških predsedniških volitev – tudi svetovna je bolj kot ne na žalost rezervirana za moške.

Ne bi bilo prav, če se za konec prikaza ne bi vrnil tja, kjer sem svoj premislek o Macini knjigi *Sociologija in seksizem* pravzaprav tudi začel – to je na otok s tremi palmami. Napovedovati, ali bo slovenska družba kdaj dosegla stanje celovite spolne uravnoteženosti, je precej nevhvaležno in tvegano dejanje, pa naj si tega še tako zelo želimo. A če kdaj v prihodnosti povprečen Slovenec ob moji trditvi, da bi na osamljen otok s seboj rajši vzel sociologinjo in ne sociologa, ne bo najprej pomislil na to, da bi se s tem rad izognil kuhanju, pranju in še vsemu tistemu, kar spada h gospodinskemu delu, ampak bo verjel, da sem se tako odločil iz spoštovanja do dotične sociologinje in njenih dosežkov, potem bo to vsekakor tudi rezultat in zasluga Macinega raziskovalnega dela na področju sociologije spola in njenega predanega aktivizma. Tako preprosto je to.